

Prof. Marek Bryx

**Laudacja z okazji nadania tytułu doktora honoris causa SGH pani Annie Kajmulo Tibaijuka –
20 listopada 2009**

Magnificencjo, Wysoki Senacie, Szanowna Doktorantko, Panie i Panowie!

Mam zaszczyt wygłosić laudację na cześć Pani Profesor Anny Kajumulo Tibaijuka, doktora honoris causa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Jednak zanim przedstawię Państwu dorobek Pani Profesor, chciałbym zwrócić Państwa uwagę na niezwykle symbolikę okoliczności, w których się dzisiaj spotykamy. Otóż, rok 2010 został ogłoszony przez Komisję Europejską Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Jednym z jego głównych celów jest zwiększenie obecności tematyki ubóstwa i wykluczenia w debacie publicznej i akademickiej. W przypadku SGH, a więc uczelni, która aktywnie uczestniczy w wielu europejskich inicjatywach, a jednocześnie dba o to, by problemy globalne były zawsze obecne w badaniach naukowych i dydaktyce, trudno sobie wyobrazić piękniejszy wstęp do europejskiego roku walki z ubóstwem niż dzisiejsza uroczystość.

Oto najwyższą godność akademicką otrzymuje dziś osoba, której życiowym przesłaniem stała się troska o sprawiedliwość społeczną. Pani Profesor Tibaijuka ma odwagę nie tylko głośno mówić o problemach współczesnej cywilizacji, ale wykazuje także ogromną determinację w podejmowaniu działań – czy to w walce ze slumsami, w których mieszka ponad miliard obywateli naszej planety, czy w stwarzaniu równych szans rozwoju ekonomicznego i społecznego, niezależnie od miejsca urodzenia i posiadanej pozycji społecznej człowieka. Pani Profesor jest zarazem jednym z liderów Organizacji Narodów Zjednoczonych, powszechnie znaną działaczką społeczną, dociekliwym i rzetelnym naukowcem, a przy tym niezwykle ciepłym i skromnym człowiekiem. Dlatego jestem szczególnie zaszczycony i wzruszony, że mogę dziś wygłosić – w imieniu społeczności akademickiej naszej Uczelni – mowę pochwalną na cześć Pani Profesor.

Anna Kajumulo Tibaijuka pochodzi z okręgu Muleba, położonego w regionie Kagera nad Jeziorem Wiktorii w północno-zachodniej Tanzanii. Jest córką właściciela gospodarstwa rolnego, uprawiającego typowe produkty regionu – kawę i banany. Można bez przesady stwierdzić, że pochodzenie i miejsce urodzenia nie tylko wyznaczyły profil studiów, ale na wiele lat określiły zainteresowania badawcze Pani Profesor.

Już w czasie studiów rolnictwa na Wydziale Ekonomiki Produkcji Uniwersytetu w Dar es Salaam dała się poznać jako wyjątkowo sumienna i aktywna studentka, uzyskując na każdym roku studiów nagrody za osiągnięcia naukowe. Studia magisterskie w dziedzinie ekonomiki rolnictwa kontynuowała na Szwedzkim Uniwersytecie Nauk Rolniczych w Uppsali. Również tutaj zauważono i

doceniono jej pasję badawczą i ponadprzeciętne zaangażowanie. W czasie studiów w Szwecji opublikowała swoje pierwsze ważne artykuły, dotyczące sektora rolniczego ojczyzny Tanzanii.

W 1980 roku, po uzyskaniu magisterium w Uppsali, rozpoczęła pracę na Uniwersytecie w Dar es Salaam, gdzie w 1994 roku została profesorem. Ze swoim rodzimym uniwersytetem Pani Profesor związana jest do dziś.

Wróćmy jednak do lat 80-tych. W trakcie intensywnej pracy nad doktoratem nadal zajmowała się przede wszystkim rozwojem rolnictwa w Afryce Wschodniej. Za najważniejsze opracowanie jej autorstwa pochodzące z tego okresu można uznać wydane w 1981 roku studium nad sektorem rolniczym Kenii – książkę, którą napisała wspólnie z Bjornem Lundgrenem i Staffanem Larssonem.

W 1984 roku obroniła rozprawę doktorską zatytułowaną „Ekonomiczna analiza małych gospodarstw producentów kawy i bananów w Regionie Kagera w Tanzanii: Przypadki upadku produktywności i strategii rewitalizacji.” Praca została opublikowana przez Szwedzki Uniwersytet Nauk Rolniczych w Uppsali.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora zainteresowania naukowe Pani Profesor stopniowo ewoluowały od ekonomiki rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich w stronę takich zagadnień, jak bezpieczeństwo żywnościowe, zaopatrzenie w wodę, a wreszcie – rozwój obszarów zurbanizowanych, ochrona środowiska i zrównoważony rozwój.

Jak pisze w swojej recenzji pan profesor Andrzej Kowalski, Anna Tibaijuka, doskonale rozumiejąc prawa ekonomii, bardzo wcześnie zauważyła, że podstawowe funkcje rolnictwa, związane z produkcją żywności, zależą w coraz większym stopniu od czynników i uwarunkowań niezależnych od rolnictwa. To był pierwszy z powodów poszerzenia przez Panią Profesor spektrum Jej zainteresowań badawczych. Kolejnym była postępująca globalizacja gospodarki światowej, a w końcu pojawienie się "trzeciego megatrendu" – przyspieszonego rozwoju miast.

Drugi z recenzentów, pan profesor Marek Belka, zauważa, że aktywna praca badawcza i dydaktyczna Pani Profesor, głębokie zaangażowanie w upowszechnianie wiedzy, a zwłaszcza Jej działalność społeczna, tj. wysiłki, które podejmowała na rzecz równego traktowania kobiet, walki z ubóstwem i wykluczeniami społecznymi oraz działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, w naturalny sposób prowadziły Panią Profesor do rozpoczęcia działalności w Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wskazuje on jednocześnie na publikacje doktorantki, które miały w tym kontekście szczególne znaczenie. Dotyczyły one m.in. liberalizacji handlu na rynku rolno-spożywczym, wpływu rozwiązań socjalnych na politykę makroekonomiczną, wpływu reform strukturalnych na rolę i pozycję kobiet, procesu wykluczenia społecznego, ale również promocji tzw. "zielonego biznesu" i potrzeby kreowania tradycji ochrony środowiska.

Międzynarodowa kariera doktorantki rozwinęła się w 1998 roku, w cztery lata po mianowaniu jej profesorem Uniwersytetu w Dar es Salaam, kiedy włączyła się Ona w prace Światowej Konferencji do spraw Handlu i Rozwoju. Jej aktywność na tym forum szczególnie podkreśla w swojej recenzji pan profesor Kjell Havnevik. Anna Tibaijuka była odpowiedzialna za budowanie zdolności negocjacyjnych krajów najsłabiej rozwiniętych. Dzięki swojemu zaangażowaniu i ciężkiej pracy, w której ujawniła swój pragmatyzm ekonomiczny i zdolności negocjacyjne, zyskała zaufanie i poparcie tej grupy krajów, co pomogło jej zostać w 2000 roku Asystentem Sekretarza Generalnego ONZ i Dyrektorem Wykonawczym istniejącego od 1977 roku Centrum ONZ do Spraw Osiedli Ludzkich. Pani Profesor, już wówczas zdawała sobie sprawę z ogromu wyzwań, jakie stawia przed ONZ postępująca urbanizacja. Wiedza ta ułatwiła jej przekonanie krajów założycielskich Centrum o konieczności intensyfikacji działań, czego konsekwencją było podniesienie statusu Centrum do rangi Programu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Osiedli Ludzkich, w skrócie UN-Habitat. Profesor Tibaijuka została wybrana na pierwszego Dyrektora Wykonawczego Programu i mianowana Zastępcą Sekretarza Generalnego ONZ.

Jednocześnie kwestia zrównoważonego rozwoju osiedli ludzkich nabrała dla Organizacji Narodów Zjednoczonych priorytetowego charakteru. UN-Habitat, kierowany przez Panią Profesor, stał się najbardziej znaczącą strukturą międzynarodową zajmującą się problematyką urbanizacji, zrównoważonego rozwoju miast, walką ze slumsami i negatywnymi następstwami społecznymi slumsowienia, promowaniem idei mieszkań dostępnych, zaopatrzenia wszystkich ludzi w wodę zdatną do picia, ochroną zdrowia mieszkańców i pokrewnymi tematami.

UN-Habitat publikuje wiele prac naukowych i upowszechnia wiedzę o postępującej urbanizacji globu i jej różnorodnych następstwach. Sztandarowa publikacja Programu, czyli coroczny raport UN-Habitat o zmianach zachodzących w miastach świata, uważana jest za najlepsze opracowanie w tej dziedzinie na świecie.

Podstawową cykliczną akcją UN-Habitat – czy też, używając studenckiego języka "głównym eventem", jest tzw. Dzień Habitatu, obchodzony na całym świecie w pierwszy poniedziałek października każdego roku. Celem akcji jest wpływanie na postawę rządów, ale i na świadomość zwykłych ludzi, poprzez popularyzację wiedzy o postępującej degradacji środowiska naturalnego, a zwłaszcza środowiska miejskiego, i przypominanie o potrzebie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Pragnę Państwu przypomnieć, że w 2007 roku Szkoła Główna Handlowa po raz pierwszy w Polsce zorganizowała wspólnie z Biurem UN-Habitat w Warszawie Dzień Habitatu, zwracając tym samym uwagę społeczności akademickiej i naszego szerokiego otoczenia na problemy zrównoważonego rozwoju miast w Polsce i na świecie. Hasło tamtego dnia brzmiało: „Miasto bezpieczne to miasto sprawiedliwe”. (A safe city is a just city)

Oprócz upowszechniania wiedzy o społecznych i ekonomicznych zagrożeniach wywoływanych gwałtowną, żywiołową i często chaotyczną urbanizacją, Program ONZ do spraw Osiedli Ludzkich prowadzi praktyczną działalność w wielu miejscach świata. Pomaga budować osiedla w sposób racjonalny, zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, zmieniający strukturę społeczną i urbanistyczną konkretnych miast świata; Program koordynuje także akcję dostarczania wody pitnej i poprawy warunków życia w slumsach.

Anna Tibaijuka jako dyrektor wykonawczy UN-Habitat z oddaniem i zaangażowaniem kieruje wszystkimi przedsięwzięciami podejmowanymi przez Program. Należy się zgodzić ze zdaniem pana profesora Marka Belki, że największym osobistym sukcesem Pani Profesor było utworzenie w 2008 roku fundacji ERSO, czyli „United Nations Habitat and Human Foundation Experimental Reimbursable Seeding Operations and Other Innovative Financial Mechanisms”.

Zadaniem Fundacji jest finansowe wspieranie projektów rozwojowych, służących społecznościom lokalnym, kapitałem pożyczanym na preferencyjnych warunkach, ale jednak zwrotnym. Przy tworzeniu ERSO zwyciężył bowiem pragmatyzm ekonomiczny doktor Anny Tibaijuka, której prace teoretyczne i praktyczne potwierdzały potrzebę zaangażowania środków publicznych w działania na rzecz rozwoju, ale potwierdzały też tezę, że środków darowanych się nie szanuje. Stąd fundacja ERSO jawi się jako racjonalny ekonomicznie sposób połączenia różnych strumieni finansowych, w tym wkładu własnego beneficjentów.

Pani doktor Anna Tibaijuka stała się postacią wybitną i znaną dzięki swojej wyteżonej i twórczej pracy. Upowszechniała poglądy nie zawsze popularne, pozostając wierna swoim przekonaniom, często wbrew występującym w danym momencie trendom. To ona stwierdziła, że istnienie i rozwój slumsów jest częściowo powodowane zarówno porażką polityki miejskiej, jak i idei wolnego rynku. Rynek nie docenił rzeczywistego popytu na ziemię i znaczenia mieszkania, zaś dokonywane interwencje były nieskuteczne, gdyż zbyt często godziły w istotę funkcjonowania rynku. Interwencja władz publicznych, często niezbędna, zwłaszcza w miastach, ma sens tylko wtedy, gdy umiejętnie wykorzystuje postawy i zachowania ludzkie oraz wplata się w funkcjonujący mechanizm rynkowy.

W kwietniu 2008 roku, w Auli Głównej SGH, doktor Anna Tibaijuka dała wyraz swoim osobistym przekonaniom, którym podporządkowane jest jej całe życie zawodowe. Powiedziała wówczas: „Dla mnie istnieje tylko jedna definicja postępu oparta na przekonaniu, że prawdziwy postęp powoduje zmiany na lepsze, przynosząc rzeczywiste korzyści jego beneficjentom, czyli kobietom, mężczyznom i dzieciom. Aby tak się stało, partycypacja społeczna w procesach podejmowania decyzji dotyczących otoczenia w którym żyjemy, powinna stać się bardziej powszechna. To właśnie uczestnictwo w tego typu procesach, również dotyczących życia codziennego, stanowi prawdziwą wartość demokracji. Od wielu lat ekonomiści twierdzą, że rozwój

oparty na równości jest, niezależnie od ideologii, podstawowym elementem rozwoju zrównoważonego, przyczyniającym się do utrzymania pokoju.”

Szanowni Państwo, o formacie naukowca decydują jego dokonania. Zarówno teoretyczne jak ich zastosowania praktyczne. Te ostatnie to także umiejętność podejmowania działań, trudnych decyzji, mobilizowania sił do ich realizacji. Jeśli mamy do czynienia z działaniami, których celem jest dobro innych mamy do czynienia z osobą niecodzienną, wybitną. Pani dr Anna Tibaijuka jest taką postacią.

Na najwyższe uznanie zasługuje również Jej działalność społeczna, w której pierwszym spektakularnym sukcesem Pani Profesor było założenie w połowie lat 90-tych w Tanzanii Narodowej Rady Kobiet. Również dziś, patronując wielu przedsięwzięciom, Pani Profesor Tibaijuka dba o zapewnienie dostępu do edukacji ubogiej młodzieży, w szczególności osieroconym dziewczynom, wspiera organizacje promujące przedsiębiorczość wśród młodych Tanzanijczyków, uczestniczy też w pracach organizacji pozarządowych walczących o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego, zmniejszanie ubóstwa i zrównoważony rozwój.

Szanowni Państwo!

Profesor Władysław Bartoszewski, zapytany niedawno o to, czy nie dostrzega w dzisiejszym społeczeństwie braku autorytetów, zaprzeczył, zauważając, że przecież "głos rozsądku jest cichy". Miał zapewne na myśli to, że siła autorytetów nie polega na zdolności przekrzykiwania hałasu w globalnej dżungli medialnej. Oznaką siły nie jest też dostarczanie odbiorcom gotowych, uproszczonych odpowiedzi, rozwiązań i recept na życie. Prawdziwą potęgą autorytetu jest za to inspirowanie głębokiej refleksji na temat roli, jaką każdy z nas odgrywa w rozwoju świata.

Dlatego niech będzie mi wolno zakończyć laudację stwierdzeniem, że nadanie Pani Profesor Annie Kajumulo Tibaijuka doktoratu *honoris causa*, czyli "dla zaszczytu", jest zaszczytem przede wszystkim dla Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Nie tylko dlatego, że Pani Profesor jako osoba niezwykle skromna nigdy o zaszczyty nie zabiega. Oto do społeczności akademickiej naszej Uczelni wstępuje niezwykle Człowiek, doświadczony naukowiec, działacz, lider, który swoją postawą i dorobkiem, całym swoim życiem poświadcza prawdziwość swoich przekonań i ideałów. Jestem pewien, że doktorat ten będzie dla nas – naukowców i studentów – inspiracją do tego, byśmy pochłonięci naszymi lokalnymi sprawami nigdy nie tracili z pola widzenia problemów globalnych.

Pani Profesor, droga Pani Doktor Honoris Causa, niech honorowy doktorat Szkoły Głównej Handlowej będzie dowodem naszego głębokiego uznania dla Pani osiągnięć i zachętą do dalszej wytrwałej pracy. Proszę przyjąć moje serdeczne gratulacje!